

'Parsifal', una presència real al Gran Teatre del Liceu

El teatre barceloní acull fins al 7 de juny la representació de 'Parsifal' de Richard Wagner | L'òpera compta amb la direcció escènica de Claus Guth i la musical de Josep Pons

'Parsifal' al Gran Teatre del Liceu (2023) | Antoni Bofill

El Gran Teatre del Liceu està vivint un dels moments àlgids de la temporada 2022-2023 amb les representacions de *Parsifal* (1882), aquest «festival escènic sagrat» tan estretament vinculat amb la història del coliseu líric de les Rambles, que després de Bayreuth va ser el primer teatre del món en estrenar oficialment, el Cap d'Any de 1914, aquest títol de **Richard Wagner** (1813-1883).

Feia, però, moltes temporades, que el Liceu no gaudia d'una versió escènica d'una òpera wagneriana. Exactament, des del desembre del 2017, quan es va poder gaudir d'un *Tristany i Isolda* dirigit escènicament per Àlex Ollé. És per això que aquestes sis representacions s'erigeixen per als wagnerians incondicionals com una oportunitat d'or per retrobar-se, precisament, amb una obra que el mateix compositor va qualificar amb expressions tan superlatives com «obra de comiat del món», «obra de comiat de la vida» i també «obra mestra final». Si a la valoració del compositor hi sumem la naturalesa d'una obra que és la representació d'un *Bühnenweihfestspiel*, és evident que som convidats ja no només a gaudir d'un espectacle-producte característic del nostre temps, sinó a retrobar-nos amb l'essència de quatre nocions incloses en l'esmentada expressió alemanya. Com ens va indicar el filòsof Eugenio Trías, aquesta és una expressió que sintetitza quatre nocions: festa (*Fest*), obra de teatre per a representar (*Spiel*), forma escènica (*Bühnen*) i peça sagrada (*Weih*).

'Parsifal' al Gran Teatre del Liceu (2023) Foto: Antoni Bofill

Ja sabem, però, que els nostres temps, tan vaporosos com neoliberals, han propiciat la conversió de la cultura en economia, però també l'economia en cultura fent que s'hagin esborrat les fronteres entre cultura i comerç, art i consum. Fins i tot, en alguns casos, entre art i propaganda. Podem, així, acostar-nos a una obra com *Parsifal* com una obra més? Podem escriure una crònica-crítica de la mateixa manera que si ho féssim, posem per cas, davant d'un *Il Trittico* o una *Manon*? El cronista creu que no, convençut que la darrera obra de **Wagner** és el testament vital, però també el resum de la seva proposta dramaturgic-musical. Considero que ens cal llegir amb molta atenció el que expressa el seu creador i adonar-nos com la seva voluntat expressiva és la de propiciar ja no només una proposta estètica de recuperació de l'antiga tragèdia clàssica, sinó una experiència del temps i en el temps. No és, en absolut, gratuïta l'expressió del personatge de Gurnemanz, que trobem a l'acte I, quan adverteix al foll pur de Parsifal: *Zum Raum wird hier die Zeit*. Això és: aquí el temps es converteix en espai.

El cavaller custodi del Graal es refereix a la cerimònia que Parsifal és a punt de veure, però és absolutament ressonant amb la proposta de l'experiència temporal que **Wagner** vol provocar a l'espectador. Per fer-ho resulta molt important el tremp i el disseny del discurs musical que, en aquest cas, ha tingut en el director titular del teatre, **Josep Pons**, una de les claus del seu èxit. En primer lloc, perquè s'hi ha detectat una profunda lectura que ha donat lloc a una fluïdesa i transparència absolutament admirables que, per un costat, ha contribuït a la intel·ligibilitat i declamació del text -sempre fonamental-, però també a no caure en la pesantor i la càrrega en què a vegades poden caure determinades direccions musicals. Ha estat aquesta frescor, no exempta d'expressivitat, la que ha pogut fer despertar l'energia psíquica que desprèn una obra que, com poques altres més, fa que l'espectador entri al teatre d'una manera i en surti d'una altra. El contacte amb la presència de ressonàncies simbòliques universals que configuren un veritable drama d'arquetips no pot deixar mai indiferent a ningú, i és per això que es pot iniciar un despertar iniciàtic de gran amplitud hermenèutica.

'Parsifal' al Gran Teatre del Liceu (2023) Foto: Antoni Bofill

A la direcció musical hi ha ajudat d'allò més la direcció escènica de Claus Guth, que ja vam poder veure en la versió del 2011. Tot i apostar per traslladar el drama al període d'entreguerres, la seva direcció s'erigeix com un meravellós exemple de com la projecció en altres moments històrics, que no són els que indica el llibret, pot assolir felïços resultats. Resultats felïços que no, necessàriament, poden ser concomitants amb la visió personal de cadascú de nosaltres. Així, el cronista no pot estar de manifestar el seu escepticisme davant la conversió, en aquesta producció, de *Parsifal* en un Führer quan -no ho oblidem-, no va ser pas la música de *Parsifal* la que va desfermar els anhels polítics al menyspreable Adolf Hitler, sinó la visió de *Rienzi* (1842) a l'Òpera de Viena. Allí, va escriure el dictador nazi, "va començar tot". I era per això que els mítings del partit nacionalsocialista acabaven sempre amb la celebèrrima obertura de la que és considerada la darrera òpera de joventut del compositor de Leipzig.

'Parsifal' al Gran Teatre del Liceu (2023) Foto: Antoni Bofill

M'atreveixo a escriure que *Parsifal* sembla apel·lar molt més a una direcció personal i íntima, on ens cal integrar i reintegrar uns mites que, a Occident, hem perdut per complet, però també ser capaços de comprendre el que assenyala Jung: de la mateixa manera que ho fa Parsifal, és «submergint-nos en la pròpia obscuritat com podem esdevenir lluminosos».

Però, això sí, estem al davant d'una lectura rica i, el més important, posada al servei d'un llibret incommensurable. Com incommensurable són les versions vocals d'un cast que es mostra ja no només equilibrat, sinó amb una contribució pròpia d'un teatre de primer nivell. Si bé és veritat que, en algun cas, esperàvem més d'alguna aportació -com ara la de **Matthias Goerne** després del seu excepcional *Wozzeck* de la temporada passada- no és menys cert que estem davant d'un repartiment de primer ordre on, això sí, potser hi ha hagut molta diferència entre els primers personatges i els secundaris. No menys destacat ha de considerar-se el tractament coral, tant el de les forces del **Cor del Gran Teatre del Liceu**, com de la **Coral Càrmina** i **Cor Veus**. Tot i això, és hora de començar a posar sobre la taula la necessitat de donar les eines perquè Pablo Assante pugui dur a terme una tasca transformadora com la que ha realitzat, a l'orquestra, Josep Pons.

'Parsifal' al Gran Teatre del Liceu (2023) Foto: Antoni Bofill

En resum, si teniu l'oportunitat, no dubteu a veure aquest *Parsifal* que s'erigeix, dient-ho amb les paraules de George Steiner, en una veritable presència real. I és que per a Steiner no es pot dubtar mai que les gramàtiques inherents a l'obra d'art, musical o literària, suposen sempre una aposta implícita a favor de Déu, ja que en el soroll de fons de l'obra hi palpita una realitat: hi ha quelcom. Encara més: hi ha la potencialitat de ser canviats i iniciar un profund procés de transformació interior a través d'aquestes obres. De totes les obres de la història de la música, molt poques són les que s'aproximen a allò que va assolir aquesta darrera obra de **Richard Wagner** (1813-1883), el seu festival escènic sagrat *Parsifal*, i que es pot veure, al Liceu, fins al dimecres 7 de juny.